

გაზეთის ფასი:

გაზეთით ტფილისში	მათი წლისა	7 მან.
და გარეშე ადგილებში:	10-ის თვისა	6 —
მათი წლისა	ნახევრის წლისა	4 —
სამის თვისა		2 — 50 კ.

ცალკე ერთის ნუმრისა გაუგზავნელათ — 3 შუბრი.
 „დროება“ გამოდის კვირაში ერთხელ, პარასკევობით.

დროება

ტფილისში „დროების“ რედაქციის კანტორაში, მედიკოსი-ლის და კამპ: სტამბაში, შალაგინის პროსპექტზედ, პ. ზუბოლოვის სახლში. —
 ტფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Въ Тифлисе. Въ контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.
 რედაქციის კანტორაში მიიღება ყოველ-გვარი განცხადება სხვა და სხვა ენებზედ. მასი განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულ-ბრძანის ასობით გაზეთის სტრიქონზედ 8 კაპ:

საკონსტიტუციო და სალიბერალური გაზეთი.

ჩამოშორებისა.

ხელის-მოწერა „დროებაზედ“ ყოველთვის მიიღება. ამ გაზეთის დაბრუნება შეიძლება პირველისავე ნუმრითა.

ამ ნუმრებში არის: მმართველობის განკარგულება. ბრძანება ძაქვისის ნამესტნიკის სამმართველოში. — ძაქვისის სასწავლებლის დაფუძნება მცხეთას. — პოლიტიკა. ამერიკა: მონაობის გაუქმება შვედეთის შტატებში. — ნეგრების მდგომარეობა. — მანთავისუფლების მოწვევის ბიურო. — მოხსენება შუბრის სახმრეთის შტატების მდგომარეობაზედ. — სილარის ბე სამხრეთის შტატებში. — ტელეგრაფები. — ტფილისის დოლი 10-ს აპრილს. ხალხის განათლება ამერიკაში. — საკვირველი მოვლენა. — სახაზინო განცხადება. —

მმართველობის განკარგულება.

ბრძანება ძაქვისის ნამესტნიკის სამმართველოში. 18 მარტს 1866 წელს, ტფილისში. დაინიშნება: მუთისის გიმნაზიის უფროსი მასწავლებელი, კოლლეჯის ასესორი ლობროვოლსკი მუთისის გუბერნიის სტატისტიკურის კომიტეტის წევრთა რედაქტორათ. — მანამდღამდე დამდიცდება: ტფილისის პალატის უგოლოვინის და სამოქალაქოს სამჯავროს სოვეტნიკათ აღმასრულებელი ამ თანამდებობისა კოლლეჯის ასესორი სმიტტენი (6-ს მარტადამ). ძაქვისის ნამესტნიკის უმათერისის სამმართველოს საზოგადო საქმეების დეპარტამენტის დირექტორი, დეისტიტელნი სტატსკი სოვეტნიკი ბარანოვსკი დაიხორციელა ორის თვით, ჯამაგირით, მოსკოვში, პეტერბურგში და სხვა იმპერიის ქალაქებში და აგრეთვე საზღვარს გარეთაც.

„საქართველოს მხარებელში“, ამ წლის მარტის წიგნში სწერენ: უწმინდესმა და უმმართველესმა სინოდმა ამ წლის 4 იანვარს დაამტკიცა საქართველოს ექსარხოსის წარდგინება მცხეთის დღდათ მონასტერში სასწავლებლის დაფუძნებაზედ სა-

ქართველოს სასულიერო წოდების ქალების გასაზღვრად. ამ სასწავლებლის უსტავი ანუ ქალების მიზარების და მიღების წესი იმვე ყურნალშია დაბეჭდილი რუსულად. მოსწავლეთათვის არის დადებული მხოლოდ ოცი ვაკანსია, რომლითაც შეუძლიანთ ისარგებლონ მარტო ღირისის დედ-მამის ქალებმა.

პოლიტიკა.

ამერიკა (*).

მონაობის გაუქმება შვედეთის შტატებში. ამერიკის გაზეთებში დაბეჭდილია შემდგომი დოკუმენტი მონაობის გაუქმებაზედ შვედეთის შტატებში. „მილიამ სუარტი, შვედეთის შტატების სახელმწიფო სეკრეტარი. საღამო ყოველთა აწ მყოფთა და მომავალთა. გაუქმებით, რომ რესპუბლიკის კონგრესმა 1-ს თებერვალს დასდო რეზოლუცია მონაობის გაუქმებაზედ. ამ რეზოლუციის თანახმა არის შტატების სამი მეოთხედი რიცხვი და მასა სადამე თვით ჩვენი კონსტიტუციის მუხლიც იმ საგანზედ ასე უნდა შეიცვალოს: I. მონაობა არ უნდა

(*). შვედეთის შტატები მდებარეობენ ჩრდილოეთის მხრით ამერიკაში, რომელიც პირველათ იპოვეს ევროპელებმა მეზობელ მთხუთხუთე საუკუნეში და ამისთვის იმას უწოდეს ახალი მქვეანა. იმავე საუკუნიდან იმ ქვეანაში დაიწყო მოსახლეობა სხვა და სხვა მხარის ევროპელებმა. ჩრდილოეთის ამერიკაში დაეყარნენ ანგლიელები, რომელთაც გააშენეს ქალაქები, და დააფუძნეს სახალხო მმართველობა. ჯერ ისინი ემორჩილებოდნენ თვით ანგლიას. შემდეგ შეთვრებულ საუკუნეში, რადგანაც ანგლიელებმა იმთა შევიწროება დაუწყეს, ანგლიელები გაუდგნენ იმას, აუტუტეს ბრძოლა და შრანციის შემწეობით სრულდებით განთავისუფლდნენ.

1787 წ. ამერიკელებმა შეადგინეს კონსტიტუცია; ჩრდილოეთის ნაწილი შტატებისა თავისუფალი იყო მონაობისაგან და სამხრეთის ნაწილი კი არა. ეს მონები არიან ნეგრები, რომელიც აფრიკადამ გამოჰყვანა პლანტაციების ანუ მამულების შესამუშავებლათ. ჩრდილოეთის და სამხრეთის შტატებს შორის მონაობაზედ განხეთქილება კარგა ხანია არსებობს. ჩრდილოელები პირველათ ცდილობდნენ საზღვარი დაედოთ მონაობისთვის იმ აზრით, რომ ახალ შტატებში ის აღარ გავრცელებულიყო, რადგანაც შიშობდნენ, რომ სამხრეთელებს კონგრესში ძალა ხელში არ ჩაეგდოთ და არ გავრცელებინათ ეს მავნებელი სენი მთელს შვედეთის

არსებობდეს შვედეთის შტატების სახელმწიფო და ყველა ადგილებში, რომელიც შტატებს ექვემდებარებოდა. II. კონგრესს უფლება მიეცემა სჯულის გამოცემისა, რომელიც ეს წესდება აღსრულებაში უნდა მოიყვანოს. „რადგანაც აფრიკალების დოკუმენტებიდან სჩანს, რომ ეს წინადადებული ცვლილება კონსტიტუციისა დამტკიცებულია 27 შტატის სჯულის-დამდების კრებისგან; რადგანაც საზოგადო რიცხვი კავშირის შტატებისა არის 36 და რადგანაც შემოხსენებული რიცხვი შტატებისა, რომელთაც ეს ცვლილება მიიღეს, შეადგენს სამს მეოთხედს შვედეთის შტატებისას, —

„ამისთვის მე, მილიამ სუარტი, სახელმწიფო სეკრეტარი, თანახმათ კონგრესის აქტისა, რომელიც დამტკიცდა 20 აპრილს 1818 წელს და შეეხება სჯულის გამოცემას შვედეთის შტატებში, გამოცხადებ, რომ შემოხსენებული ცვლილება დღის იქით თავის კანონიერს ძალას მიიღებს, როგორც კონსტიტუციის ნაწილი.

„ამას ვამტკიცებ ჩემის ხელ-მოწერით და შტატებში. სამხრეთი აზრზედ უარს ამბობდა. 1860 წ. როდესაც ლინკოლნი პრეზიდენტათ ამოირჩიეს, სამონაობა შტატები გადგნენ და დაიწყო საზინელი ბრძოლა; მაგრამ 1865 წელში წაგეს საქმე და ისევ შევიდნენ მორჩილებაში. კონგრესმა მონაობა გააუქმა. 1787 წლის კონსტიტუციის ძალით სჯულის-დამდები უფლება ეკუთვნის კონგრესს, რომელიც მიიღებს მონაწილეობას მთელი ხალხი თავისის წარმომადგენელებით. კონგრესსი შემიღარია სენატისაგან და დაუშუაბთ პლანტაციისაგან. აღმინისტრაციის ანუ მმართველ კუთვნიის პრეზიდენტს, რომელსაც ამოირჩევენ ოთხ წელში ერთხელ. პრეზიდენტებში განიშქვენ მანინგ-ტონი, ჯეფერსონი, მონროე და ლინკოლნი.

კონგრესის მოვალეობა არის ომის გამოცხადება, მშვიდობისაგან მოხდენა, ტრაქტატით შეკრა რომელსავე გამოცემა, დანაშაურობის და ღალატობის დასჯა. კონგრესსი მმართველ ტერიტორიებს ანუ ადგილებს, რომელიც ჯერ შტატათ არ არიან დაწესებულნი; თვითოეული იმთაგანი შტატათ მანინ დაიდება, როდესაც რიცხვი იმის მცხოვრებთა 95,000 მდე ავა. ახალ-დაწესებულის შტატს უფლება აქვს თავისთვის კონსტიტუცია შეადგინოს, მაგრამ ამაზედ კონგრესსი თანახმა უნდა იყოს და თუ არ რესპუბლიკურს ფორმას, სხვას ვერ მიითვისებს.

და ჩანთქმა უნახაით, არამედ თვით ვრცელის ქვეყნების ამოწვევისა და ჩაწვევის მოწამენიც ყოფილან. საუკეთესოს ამის მაგალითს წარმოგიდგინებ ნეპოლის მახლობლი იტალიაში, სერაპისის ტაძრის ნანგრევი. ტაძარში სამი სვეტი დგას. თითო სვეტს თითქმის ექვს-ექვსი საყენი სიმაღლე აქვს; ეს სვეტები ზღვის პირიდან ორ საყენს სიმაღლეზედ დახვრებილები არიან. თითქო ლოკოკინები მიკროდეთ და იმთა დაეხვრებილათ. ზღვაში კლდეები ხშირათ არიან ლოკოკინებისაგან დახვრებილნი. იმ სვეტების ნახვრებიები ძალიან ემზავსებიან ზღვაში კლდეების ნახვრებიებს. უქვევლია კაცმა უნდა იფიქროს, რომ უწინ ეს სვეტები ყოფილან ღრმად წყალში ჩასულნი და ლოკოკინებს დაუხვრებია; აქედამ უნდა ვიფიქროთ, რომ უწინ ეს ადგილი ჯერ იმდენზედ დაწულა, რომ სვეტები ორ საყენს მდებარე ზღვაში ჩამალულან, შემდეგ მიწას ისევ ამოუწვია. სვეტები ახლა მშრალს მიწაზედ დგანან.

ზღვას არ შეეძლო მომატება, ამისთვის რომ მანინ ყოველ კლდეებზედ უნდა შემო-

სახელმწიფო ბეჭდის დასმით. მამოიცა ვაშინ-გტონში 18 დეკემბერს; შობიდან უფლისა ჩვენისა 1865 წ. ხოლო ამერიკის შვედეთის შტატების განთავისუფლების დღიდან — 90-ს.

3. შ. სუარტი. სახელმწიფო სეკრეტარი. ნეგრების მდგომარეობა. ომის გათავების შემდეგ სხვა და სხვა სამხრეთის შტატებში მორჩილება მოხდა პლანტატორებს და ნეგრებს შორის. ღაჭქმმართველი ვიცით, რომ პლანტატორები უწინდელზედ ეხლა უფრო ხშირათ შეეცვიან ხოლმე ნეგრებს კანტრაქტით. ამასთან კანტრაქტის პირობებიც ისეთია, რომ ორივეს მხრისათვის სასარგებლოა. იმ მაგალითმა, რომელიც უჩვენებს ზოგიერთმა სამხრეთის შტატების სარდლებმა, კიდევაც აღმოაჩინა კეთილი ნაყოფი. სეპარატისტების ჯარში ნაყოფი დენერალი პილოპი შეუდგა ტენესისის და არკანზასის შტატებში მრავლის პლანტაციების შემუშავებას. იმან იქირავეა მუშა-კაცები ამ პლანტაციის შესამუშავებლათ. ეს მუშები იყვნენ როგორც თეთრი კაცები ისე ნეგრები. ამ ნეგრებს დენერალმა პილოპმა დაუნიშნა იმდენი სამუშაო ფასი, რამდენიც თეთრს კაცებს. პილოპი იწერებოდა განთავისუფლებულის მოწების ბიუროში: მე არ მაქვს მიზნი უკმაყოფილო ვიყო ნეგრებზედ. მოხდება ხოლმე, რომ ნეგრები უარს ამბობენ მუშაობაზედ და არა სურთ მოკამაგირება, მაგრამ ამ შემთხვევაში, რო-

კონსტიტუცია შვედეთის შტატებში სრულს თავისუფლებას აძლევს ბეჭდვას, სიტუვას, სარწმუნოებას და სხ. — თითოეულს შტატს აქვს თავისი სენატი და დეპუტატთა პალატა და ის საკუთარის წესდებით მართავს თავის საქმეებს; იმას აქვს საკუთარი სჯული, აღმინისტრაცია და სამხჯავრო. პრეზიდენტის მაგიერ აქ არის გუბერნატორი.

1784 წელს რიცხვი შტატებისა იყო 13 და რიცხვი მცხოვრებთა თითქმის 4 მილიონი. ახლა არის 36 შტატი და მცხოვრებნი არიან თითქმის 32 მილ. იმ შტატების თეთრი მცხოვრებნი, სადაც მონაობა არ იყო, შეადგენენ თითქმის 19 მილიონს, მონაობის შტატების მცხოვრებნი კი 8 მილიონზედ მეტს. რიცხვი მონებისა ოთხი მილიონია.

სხნებელი ნიშნები გამოჩენილ იყო, მაგრამ ამ გვარი ნიშნები ამ ადგილის მეტად არსად არ იპოვება. 1822 წლიდან 1823 წლამდე ერთი ანგლიელი ქალი მისტრის ბრევემ თვითონ ყოფილა მოწამე, თუ მიწის ძვრის გამო ერთს ალაგს მეტზედ როგორ ამალეებულა თითქმის მთელი პერუს სახელმწიფოს დასავლეთის კერძო, ამერიკაში. ბუნებაში კაცის გონიერებას ბევრი რამ მიიტაცებს და კაცს მხოლოდ კარგი დაკვირვება უნდა, თორემ იქილამ ბევრს რასმეს საკვირველს ამბებს გამოიკვლევს. მაგალ. ბევრს სწავლულს კაცს სურდა შეეტყო, თუ როგორი სიტობა მიწის სიღრმეში. ამის შესატყობათ იმთა კარგი საშუალება მოუხმარნათ და ბოლოს ეს შეუტყვიათ, რომ თერთმეტ საყენს სიღრმეზედ ზამთარ და ზაფხულ თითქმის ყოველგან ერთ გვარი სიტობა არის, რაც უნდა ცივი ზამთარი იყოს და რაც უნდა ცხელი ზაფხული, მაინც ამ სიტობს არც მოაკლდება და არც მომატება. ამის მაგალითის თვით ქის წყალიც ნათლთ გვიჩვენ-

საკვირველი მოვლენა. სანტორინის კუნძულიდან (საბერძენთში) მოწერილი წიგნი გეაცნობებს, 160 წლის წინათ რომ ზღვაში პატარა კუნძული ნეკამენი გამოჩნდა, დიდის მიწის ძვრის შემდეგ ისევ ჩამალვას აპირებსო. 30 იანვარს ამ კუნძულზედ, რომელიც სანტორინიდან შეიღებულზედ (49 ვერსი) არის, მიწის ყრუ გრევიწევა ისმოდა და მეორესდღეს ამ ხმამ ისე მოიმატა, რომ ზარბაზნის სროლას მიემზავსა. სუნძულს გარემო ზღვა საშინლათ დღლადა, დულდა და ზედ ადიოდა თეთრი ბოლი, რომელსაც გოგირდის სუნი ჰქონდა. საღამოს თვალთა შენიშნეს, რომ მიწა ძირს იწვედა. პირველს თებერვალს მიწიდან აღმა ამოხეთქა და ორ საყენს სიმაღლეზედ სცემდა. ეს შესანიშნავი მოვლენა ერთი საათი მეტი გაგრძელდა. საბერძენთის მთავრობის კაცები განემზავნენ იმ კუნძულზედ და ნახეს, რომ ერთს მხარებზედ ეს კუნძული ღრმად გამსქდარი იქნა. უწინ ეს კერძო უნაყოფო იყო და ახ-

ლა კი ამ ადგილს ორი ტბა გამოჩნდა. ტბები თან და თან განიერდებიან. დაკვირვებით შეიტყეს, რომ ტბებში წყალი ოთხის საათის განმავლობაში ორ გოჯს სიმაღლეს მატულობს; ორის საათის განმავლობაში კი მიწა ნახევარს არწინზედ ძირს ჩაივდა. ამ კუნძულის მახლობლივ რომ ხომალდები იყვნენ ყველანი საღაურადამ აესხნენ და განშორდნენ. იქ რომ საბანაოვა სახლები იყვნენ აგებულინი, ძალიან წახდნენ და საცა არის კიდევ დანგრევიან. რადგანაც კუნძულის უეცრათ ზღვაში ჩანთქმისა ეშინიანთ, ამისთვის მცხოვრებლებისა გამოსაყვანათ იქ ცეცხლის გემი არის გაგზავნილი. დედა-მიწის ზურგზედ ამ გვარი შემთხვევა არ არის იშვიათი. რაკი ევროპელებმა იმისთანა ავეჯი მოიგონეს, რომ ოკეანეში გზა აღარ ებნევათ, იმას შემდეგ მრავალნი სწავლულნი განეგზავნებოდნენ ხომალდებით უცხო ქვეყნებში მეცნიერების შესაძენათ. იმას შემდეგ არც იმისთანა სწავლული კაცები არიან ძვირნი, რომლებსაც არათუ განკერძობულის კუნძულის ზღვაში ამოსვლა

გორკ საქმე აღმოჩინა, პლანტატორები ისეთს პირობებს ითხოვენ, რომლებს მიღება ძნელია. ახლანდელს ბაზის სიძვირეში ყოველს ნეგრს შეუძლიან საზოგადოთ 500 დოლარის (*) ბაზა მოიყვანოს წელიწადში. ამის გამო ნეგრს-მუშას ნება აქვს მოითხოვოს პლანტატორისაგან, საქმისა და სასმლის გარდა, ჯამაგირი თვეში 10—12 დოლარამდე. პლანტატორები ამაზედ თითქმის თანახმანი არიან, რადგანაც იმათ მიხედვით დადი მოგება რჩებათ. მაშასადამე, ვასაკირველი არ უნდა იყოს, რომ ნეგრები უარს არიან მუშაობაზედ მაშინ, როდესაც იმათ პირდებიან სამუშაო ჯამაგირს თვეში 4—5 დოლარს. ასე მოხდა, მაგალითებრ, ტენესაში, ჩრდილოეთის და სამხრეთის ქაროლინაში. ნეგრებმა იციან, რომ პლანტატორებისთვის მუშა-კაცები საჭირონი არიან. ნეგრების ანგარიშით პლანტატორები უიმართოთ ვერას გარეგებენ, დღეს თუ ხვალ ისევე იმართებენ, და დათანხმდებიან იმ პირობებს, რომელთაც ნეგრები მოითხოვენ. ალაბამაში ჩივიან, რომ იმ პლანტატორებს, რომელნიც წარსულს წელს ცუდად ეპყრობოდნენ ნეგრებს, ვეღარ უშოვნიათ ისინი, რაც უნდა დიდი ფასი შეადლონო, და ამის გამო თავიანთ პლანტაციებს (ანუ მამულს) თურმე ჰყიდნან.

მართალიც არის, რომ უკანასკნელის ბრძოლის გათავების შემდეგ ნეგრებს ძალიან სასტიკად ეპყრობოდნენ, თუმცა ადგილადგილ პლანტატორების და ნეგრების შუა მორიგებაც მოხდა.

მან თავისუფლებულის მონების (ნეგრების) ბიურო.

ქონგრესის აქტით, რომელიც გამოიცა 3 მარტს 1865 წ., სამხრეთის შტატებში დაწესდა, ღენერალის ბოვარდის ზედა-მხედველობის ქვეშ, ბიურო განთავისუფლებულის მონებისა. ეს ბიურო მოვალე იყო, რომ გამოხსნილის მონებისთვის ეძლია მიწა, ეხმარა მფარველობა იმათზედ იმათ შევიწროებაში, ეზრუნა იმათ განათლებისათვის, შეეწყობა ეძლია ღარიბთათვის, შეეჭირებულთათვის და სხვ. ამ ბიურომ დახარჯა აქამომდე 113 მილიონი დოლარი. მაგრამ იმისი მზრუნველობის საგანი იყო იმ გვარი, რომ სრულიად ღირდა ამ ფასად. ბიუროს უნდა აესრულებინა თავის მოვალეობა ერთის წლის განმავლობაში ამერიკის ომის გათავების შემდეგ, ბოლოს მოახლოვდა ვადა, როდესაც ბიუროს თავისი მოქმედება უნდა მოესპო. მაგრამ რადიკალის პარტიის მომხრეთ ნახეს, რომ ამ ბიუროს ძალით ჩრდილოეთის შტატებს ექნებოდათ დიდი გავლენა სამხრეთის შტატებზედ და შეეძ-

(*) დოლარი 1 მანეთი და 3/4 კაპეიკი არის.

ნებს ხოლმე. თუ კარმად არის ამოთხრილი იმისი წყალი პანანაქი სიციხეში ძალიან ცივი გვეჩენება ხოლმე და ძალიან ცივს ზამთარში თბილი. ეს ამიტომ რომ ამ წყლის სითბოს არც ემატება და არც აკლდება.

მეროპის სახელმწიფოებში, სადაც მადნებსა სთხრიან ალაგ-ალაგ მიწაში დიდ სიღრმეზედ ჩასულან. მათის კარგის იარაღით, რომელსაც თერმოპეტრს ეძახიან. ამ ადგილებში შეიტყეს, რომ ყოველს 18 საჯ-წუღდ იმას ქვევით, სადაც მარადის ერთი და იგივე სითბოა, თითო გრადუსი ანუ ზომა სითბო ემატება, ასე რომ ამ გვარის გამაანგარიშებით 74ს ვერს მიწის სიღრმეში იმისთანა სიციხე უნდა იდგეს, რომ ყოველი ქვა და რკინეულობა გამდნარი უნდა იყვეს. ალაგ-ალაგ მიწაში თითქმის ამ გალხვად გულამდის ჩასდევს ნაპრალები, რომელშია ჩაეა ხოლმე წყალი და ჩატანს ამ გამდნარს გულამდის. აქ წყალი უეცრად სიციხის გამო ორთქლათ იქცევა და დაიჭერს დიდს ალაგს. როცა ეს ორთქლი ძალიან ბევრი შეგროვდება მიწის სიღრმეში, მაშინ ის იმ ვიწრო სივრცეში ვერ მოთავსდება ხოლმე,

ლებოდათ იმათი დაკავება თავიანთ დამორჩილების ქვეშ. ამ განზრახვით ამის წინააღმდეგ სენატში და წარმომადგენელთ პალატაში ახალი ბილი ბიუროზედ, რომელიც სენატმა და პალატამ მოიწონა. ამ ბილის აზრი იყო, რომ არამც თუ პირველ ვადის შემდეგაც ბიუროს კიდევ უნდა ემოქმედნა, არამედ უფლებაც მეტი უნდა მისცემოდა. ამ განახლებულს ბიუროს განმგებლობაში უნდა ყოფილ იყო საქმეები განთავისუფლებულის მონებისათვის შტატების კავშირის სივრცეზედ. ბიუროს პრეზიდენტს უნდა მისცემოდა ძალა, რომ იმას თემებთ დაეყო ის ადგილები, სადა იმყოფებოდნენ განთავისუფლებული მონები და ეს თემები ჩაებარებინა აფიცრებისთვის, როგორათაც კამისსრებისთვის. ამ კამისსრებს უნდა ჰქონიყო უფლება, რომ თემების ნაწილების განსაგებათ დაენიშნათ ჯარიდან აგენტები. სამხედრო მინისტრის თანამდებ იქნებოდა, რომ ბილის ძალით, როდესაც საჭიროება მოითხოვდა, ეძლია შეეწყენა განთავისუფლებულის მონებისათვის ტან-საცმელით, ხორაგით, წამლებით, საგზაო ფულით და სხ. ამის გარდა განზრახვა იყო, რომ განთავისუფლებულის მონებისთვის დაერიგებინათ 30 მილიონამდე აკრი შტატებში — შლორიდში, არკანზასში და მისისიპში, რომელიც ნაწილებათ უნდა დაეყოფილებინათ; თითოეულს ნაწილს შეადგენდა ორმოცი აკრი. ამ მიწის ნაწილების მფლობელნი მოვალენი იქნებოდნენ, რომ ყოველს წელს ეძლიათ დაწესებული ხარჯი ამ მიწის ნაწილების სარგებლობისაგან. ამის გარდა, მეროპის რეზოლუციით უნდა დაწესებულიყო 1000 დოლარი ჯარიმა იმ კაცზედ, რომელიც კი გაჰმდებოდა უარის ყოფას ნეგრების უფლებებზედ, თანასწორ თეთრებთან, ან ვინც ნეგრებს იმ სასჯულს მიაცენებდა, რომლისაგანაც თეთრები არიან განთავისუფლებულნი.

შოველივე საქმე, რომელიც ამ საგანს შეეხებოდა, უნდა ყოფილიყო ბიუროს ჩინოვნიკების ხელში. როგორც ჩვენ ვიცით, ბილი მიიღო სენატში 37 ხმამ წინააღმდეგ 10-სა, წარმომადგენელთ პალატაში კი — 137 ხმამ წინააღმდეგ 33. მაგრამ პრეზიდენტი ჯონსონი არ დასთანხმდა ამ ბილს წინააღმდეგ რადიკალის პარტიისა.

მოხსენება უ. შურციისა სამხრეთის შტატების მდგომარეობაზედ.

მართს ამერიკულს გავითში სწერენ: ჩვენ მოგვივიდა სამხრეთის შტატებზედ ამბავი უ. შურციისგან, რომელიც ამერიკის მმართველობისაგან იყო გაგზავნილი სამხრეთის შტატების მდგომარეობის შესატყობათ და დაწერილებით ცნობების შესაკრებათ ამ მხარე-

ცდილობს სადმე ამოხეტიქოს მიწა და თავისთან გამდნარი მიწის გულიც ამოაქციოს. ჯერ ამოხეტიქამდის ორთქლი მიწის ქერქს შიგნიდან მძლვრათ აწვება და ალაგ-ალაგ დედა-მიწის ზურგს შეანძრევს ხოლმე. აი ამ შემთხვევაში გრგვინავს მიწა და იტყვიან მიწა შეინძრავო. ზოგიერთი მთის წვერები არიან ჩაღრმავებულები, საიდანაც დრო და დროს განმავლობაში ამოქუხს გამდნარი მიწის გული. მორი ამისთანა შესანიშნავი მთა არის მეროპაში: ერთსა ქვიან მესუვიეა, რომელმაც რომაელების დროს ასეთის ძალით ამოიღინა, რომ გამდნარმა მიწის ნაკადულმა ორი ქალაქი წერკულანუში და პომპეი, თავის მცხოვრებლებიანათ მოსწყვა-მოდ გა. სხვათა შორის აქ ერთი ჩინებული რომაელი სწავლული კაცი დაიღუპა. იმას ერქვა პლინიოს უფროსი. მეროპე ამისთანა მთის წვერი არის სიცილიის კუნძულზედ და ეწოდება მტნა.

შესანიშნავია, თუ ნადულის ამოსროლასა და მიწის მძრევას შუა კავშირი არის. ამისთვის მოკლეთ განვიხილავთ, 10 წლის განმავლობაში, ესე იგი 1750 წლიდან

ზედ. — თავის მოხსენებაში უ. შურცი ამბობს, რომ სამხრეთის მცხოვრებლებს არ უყვართ ჩრდილოელები. აი შურციის სიტყვები:

„თუ როგორმე ჩრდილოეთის მცხოვრებს შეემთხვევა სამხრეთის საზოგადოებაში ყოფნა, ის მაშინვე შენიშნავს, რომ ამ საზოგადოებას ის სძულს და ეზიზღება. ძველის მომხრე პირების მდგომარეობა აქ არ არის საიმედო. თუ ვინცობა სამხრეთიდან ჩრდილოეთის ჯარი გავიდა, მაშინ, მეტი გზა აღარ არის, ისინი ამ მხარედაც უნდა გაიქცნენ.“

„არა ვნებდავ არა ვითარს სასაშიშრო მიზეზს ბრძოლის განახლებისას. ახლა სამხრეთის ხალხს მხოლოდ ერთი სურვილი აქვს: იმას უნდა რომ თავისი სენატორები და წარმომადგენლები ჰყვანდეს კონგრესსში.“

„მონების განთავისუფლება სამხრეთის შტატებში იმდენათ არის მიღებული, რამდენათაც ეს მოწაობა გაუქმებულია.“

„თუმცა განთავისუფლებულს ნეგრს იქ საკუთრებათ აღარ რაცხვენ, მაგრამ საზოგადოების აზრით ის მაინც ისევე მონა არის. ამას გემტკიცებს ყოველივე იქაური სჯულდება ნეგრებს ს შესახებ.“

დასასრულ უ. შურცი თავის მოხსენებაში კონგრესს ურჩევს, რომ სამხრეთის შტატების მართვა ჩრდილოეთის მთავრობის ხელში დარჩეს, რადგანაც საჭიროა შევის ტომის ინტერესების დაცვა. შურცი ამასაც ურჩევს კონგრესს, რომ თვით ნეგრებს პოლიტიკური უფლება მიენიქოს.

ამ უფლების ძალით იმათ შეეძლებათ თავისი თავი თვითონვე დაიცვან ძველის მებატონების დაზარებისაგან. შურციის აზრი არის, რომ კონგრესი დიდს სიფთხილით და კეთილგონიერად მოიქცეს სამხრეთის შტატების განთავისუფლებაში იმ კონტრაქტად, რომელიც იმათზედ მმართველობას აქვს. ის მოითხოვს აგრეთვე, რომ დაწესდეს ერთი ანუ რამდენიმე გამომძიებელი კომიტეტი, რომელმაც უნდა აცნობოს კონგრესს სამხრეთის შტატების მდგომარეობა, აქაურის ხალხის აზრი და წადილი, მანამდის სამხრეთის შტატების წარმომადგენლებს ნება მიეცემოდეთ კონგრესში შესვლისა.“

— ჩრდილოეთის ამირეკის სამხრეთის შტატებში დიდი სიღარიბე არის. მილიონზედ მომატებული კაცი როგორც თეთრისა, აგრეთვე შავის ტომისა, სცხოვრებს მხოლოდ საზოგადო მოწყალეობით. მარტა ბუროს მზრუნველობას ქვეშ იმყოფება 200,000 კაცი. ალაბამაში, გუბერნატორის ცნობით, არის 130,000 ანუ კაცი, რომელთაც არც საქმელი აქვთ და არც ტან-საცმელი. არკანზასში ეს რიცხვი უდრის 200,000; მაშა სადამე, თითქმის ყველა მცხოვრებლები ამ შტატისა-

ყოფილან სიღარიბეში და შეჭირვებაში. მირგინაში არის 80,000 კაცი, რომლებსაც შტატებშიაც სწორეთ ასე.

ტ ი ლ ე ბ რ ა მ მ მ მ ი,

პეტერბურგიდამ მიღებული.

პილი, 18 (30) მარტს. პილის გავითში დღეს სწერენო, ვითომც ბერლინიდამ ბრძანება მიეღოთ, რომ რაც კი შეიძლებოდეს მალე მოამზადონ საომრათ პრუსიის სამხედრო გემები.

ბუხარესტი, 18 (30) მარტს. დროებითმა მმართველობამ დაითხოვა რუმინის პალატები, ვითომც იმ მიზეზით, რომ მთავრის ძუხისაგან იყენენ ამორჩეულნი. ორმოცის დღის შემდეგ უნდა შეიკრიბოს ახალი პალატები.

ბრესლაველი, 19 (13) მარტს. სიღვინის პროვინციის ობერ-პრეზიდენტის მოწერილობით აქაურმა პოლიციის პრეზიდენტმა მოსთხოვა გავითების რედაქციებს, რომ არაფერი არ გამოაცხადონ რა სამხედრო მზადებაზედ.

ბერლინი, 19 (31) მარტს. დღეს სანაციონალო გავითში დაბეჭდილია ტექსტი პრუსიის დებეშისა, მიწერილი 12 (24) მარტს ბერლინის კავშირის სახელმწიფოებთან. დებეშმა ამტკიცებს, ვითომც ჯერ პრუსიას მიზეზი არ მიეცა, აესტრამ კი ბრძანება გასცა, რომ პრუსიის საზღვარზედ სამუქარო სამხედრო მზადება მოახდინონ; პრუსია იძულებულია თვითონაც აღიჭურვოს. შემდეგ დებეშმა ამბოვს: პრუსიამ თავის დასაცველათ უნდა მოიპოვოს გარანტია, რომელსაც ამაოდ ეძებდა აესტრასთან კავშირში. ბერლინილი ხასიათი პრუსიისა და გერმანიული მიმართულება იმის ხელმწიფეებისა იძულებენ, რომ იმან ეს გარანტია თვით ბერლინაში მოძებნოს. მაგრამ ბერლინის კავშირის წესდება არ არის საქმარო სამოქმედო პოლიტიკისათვის, თუმცა ზოგიერთნი იმის მართებლობანი არიან ამის თანამგრძობელნი. ამისთვისაც პრუსიამ უნდა მოითხოვოს კავშირის რეფორმა (ცვლილება), რომელიც უნდა შეეფერებოდეს ნამდვილს საქმის მდგომარეობას. პრუსიას ამისი საბუთი

მთა კაცს არ ენახა, უცბათ ამოიბერა მიწა, გაცეთა მთა, რომლის წვერიც ამოსკდა და გადმოდინდა მიწის ნადული. ამ მთას ეწოდა იორულა. 1760 წ., დეკემბერში მესუვიამაც საშინლათ ამოიქუხა. რაკი მიწის სიღრმე განთავისუფლდა მონაგრავს ომხივარისგან, ისე რამდენსამე ხნის განმავლობაშიაც მიწის ზურგი ნძრევისგან დამშვიდდა. ამის შემდეგ მკითხველიც დამეთანხმება, რომ უეცველია ეს ჩვენი ძავეკისის მთები და გორები იორულას მთისავეთ ამობერილან; არც ის გაუკვირდება, თუ კუნძული ნეაკამენი რათ იღუპება ზღვაში, ამიტომ რომ იმის მაგიერ უეცველად სადმე ან ზღვაში და ან ხმელეთათ მიწა უნდა ამოიბერებოდეს. არც ის გაუკვირდება თუ სერაპისის სვეტები პირველათ ზღვაში რათ ჩასულან და მერმეთ ისევე რათ ამოსულან. ამ გვარი ცვლილებანი დედა-მიწის ზურგზედ სულ გაღხეალის მიწის გულის ბრალია და იქ შენაგროვების ორთქლისა.

უფრო ამისთვისა აქვს, რომ იმისი გეოგრაფიული მდებარეობა და იმისი ინტერესები ერთი და იგივეა ბერმანის ინტერესებთან და თვით ბერმანის ხვედრი პრუსიის ხვედრზედ არის დამოკიდებული.

დასასრულ ეს დებემა პირველის მინისტრისა, გრაფის ბისმარკისა პასუხს მოითხოვს. შეიძლება რომ პრუსიას იმედი ჰქონდესო შემწობაზედ, თუ ეინცილობა აესტრია იმას დაეცა ან თუ თვით პრუსია იძულებულ იქნა რომ დაიწყოს პირდაპირის მუქარის გამო.

მენა, 21 მარტს (2-ს აპრილს) აესტრიის გაზეთში სწერენ: 19 (31) მარტს აესტრიის ელჩმა გრაფმა ქაროლიმ წარუდგინა ბერლინში გრაფ ბისმარკს ნოტა, რომელშიაც ნათქვამია, რომ აესტრიის იმპერატორის მტკიცე განზრახვა ის არის, რომ იმას არას გზით არა სურსო ბერმანის კავშირის მეთერთმეტე მუხლის დადებულობის წინააღმდეგ მოქმედება. ამის გარდა იმედი უნდა გექონდესო, რომ პრუსიის კაბინეტიც გადაიცილებს თავიდანაო მშვიდობიანობის დარღვევის აზრს და ბრალეულობას.

მენა, 22 მარტს (3 აპრილს). აფიციალურმა ვენის გაზეთმა დღეს საქვეყნოდ გამოაცხადა გრაფის ქაროლის ნოტა გრაფ ბისმარკთან გაგზავნილი 19 (31) მარტს. ამ ნოტაში არის ნათქვამი: პრუსიის მმართველობა ამტკიცებდა, ვითომც შესაძლებელი იყოს, რომ აესტრია პრუსიის სამეფოს უქადიდეს დაცემას. იმპერატორის მმართველობა წინააღმდეგია ამნაირის იმის გამტყუნებისა. იმპერატორის განზრახვა მხოლოდ ის არის, რომ დაიფაროს თავი პრუსიის ბოროტ-განზრახვისაგან. იმპერატორმა მტკიცედ განზრახა, რომ არ იმოქმედოს კავშირის დადებულების მეთერთმეტე მუხლის წინააღმდეგ. იმედი გვაქვს, რომ პრუსიის კაბინეტიც გამოაცხადებს, რომ არც იმასა სურს მშვიდობიანობის დარღვევა. ამითი ის აიცილებს თავიდან ყველა ბრალეულობას და მშვიდობიანობა იქნება დატული ბერმანიაში.

შლორენცია, 22 მარტს (3 აპრილს). დღეს სწერენ გაზეთს Nazione-ში, რომ იტალიის ჯარის გამოჩენილი ღენერლები მოიწვიესო შლორენციაში 25 მარტს (6 აპრილს). ამტკიცებენ, რომ მოხდება მთელის იტალიის ფლოტის შეკრება ან პნკონის ახლო ან კიდევ ბრინდიზისთან. ვენეციადამ ისმის, ვითომც აესტრიელები საომრათ ემზადებიან.

მენა, 23 მარტს (4 აპრილს). სხვა ქვეყნებში ცხენების გაყვანა აკრძალული აქვთ ყველა საზღვარზედ მყოფს აესტრიის დამოყრის უწყებებს.

საღამოს. აფიციალური გაზეთი Wiener Abendpost-ი ამტკიცებს, ბერლინის გაზეთების ცნობის წინააღმდეგ, რომ იმას შეუძლიან დაქვემდებარებით დაგვარწმუნოს ჩვენ, ვითომც აესტრიას სრულებით არ გაუტიაო ბრძანება ჯარში შესვლაზედ ხელმეორეთ წინათ დათხოვნის სამხედრო ჩინებისა.

შლორენცია, 23 მარტს (4 აპრილს). იქაური გაზეთები ამტყუნებენ იმ ხმას, ვითომც იტალიის ჯარი შეიარაღებას აპირებდეს. ეს გაზეთები ამტკიცებენ, რომ არც ბოლონიაში

და არც სხვა ადგილებში არ მომხდარა ჯარის შეკრება. ეს კი მოხდა, რომ პოლკები აქაიქ გადაიყვანესო.

პარიკი, 24 მარტს (5 აპრილს). დღეს „მონიტორში“ სწერენ: შრანციის ჯარი გამოვა მენიკიდან სამ ნაწილათ. პირველი ნაწილი გამოვა 1866 წ. ნოემბერში, მეორე—1867 წ. მარტში, მესამე—ნოემბერში 1867 წ. შრანციის და მენიკის შუა მოხდა მორიგება. მორიგების პირობა ის იყო, რომ შრანციის ქვეშევრდამლების ინტერესი მტკიცედ უნდა დაცული იქნას.

ტფილისში მიღებული.

პეტერბურგი, 6 აპრილს.

ისაკის სობოროში და საზაფხულო ბაღის შესავალთან, სადაც ხელმწიფე იმპერატორი სასწაულმა გამოიხსნა, 5 აპრილს, ნაშუადღევს პირველს საათს საყოველთაო პარაკლისი იყო. ხელმწიფემ მიიღო მილოცვა თავდაზნაურების და სამოქალაქო უწყების წარმომადგენელებისაგან. მთებებში, კლუბებში, ქუჩებზედ და ყოველგან მხიარულება იყო მისის დიდებულების ძვირფასის სიცოცხლის დაცვისათვის. ღმნაშავეზედ ჯერ ნამდვილათ არა იციან რა. პირველს გამოკითხვაში იმან აჩვენა: იმისი სახელი და გვარი არის ალექსი პეტროვი; 24-ს წლისაა; ერთის სამხრეთის გუბერნიების გლეხებთაგანია; არ უჩვენებია კი სახელდობრ რომლის გუბერნიისაა; ხუთის წლის წინათ შეუსრულებია კურსი გიმნაზიაში; იმის შემდეგ არა ჰქონია არც ერთი რამ არჩეული საქმე, არც არჩეული ადგილსადგამი. შეიძლება ვიფიქროთ, რომ იმისი ჩვენება სრული დასაჯერებელი არ არის.

3-ს აპრილს ისასაში, (მოლდავიის სატახტო ქალაქში), წირვის შემდეგ, ხალხის ყრილობა გაჰყვა მიტროპოლიტს სასახლეში, სადაც უნდა გამოეცხადებინა თავისი აზრი რუმინის სამთავროების კავშირის წინააღმდეგ, ესე იგი, მოეთხოვნა მოლდავიის მოშორება მალახისაგან. ცხენოსანმა ჯარმა ხალხი ვერ დაფანტა; შემდეგ ქვეითმა ჯარმა სროლა დაუწყო უთარაო ხალხს, რომელიც მაშინვე დაშალა. მიტროპოლიტი დაჭრილია. ღრობითის მმართველობისაგან გაგზავნილმა კაცმა აცნობა უცხო-ქვეყნების კონსულებს, რომ მშვიდობიანობა ისევ აღადგინეს. ღრობითი მმართველობა ცდილობს, რომ ამ აღრეულობის ბრალი რუსებს დასდოს. მისაც კი რუსეთის ერთგულებას სწამობენ, ყველას იჭერენ უბრალო ჩვენებით.

ტფილისის დოლი 10 აპრილს.

1846 წელს დოლისთვის ტფილისში კამისა დაწესდა. ამ კამისიის განზრახვა ის იყო, რომ ადგილობრივის ცხენების ჯინში გაკეთებულიყო და მიეღო ის თვისება, რომელიც საჭიროდ შერაცხეს. 1860 წელს ღენერალ-ფელდმარშალმა კნაზმა ბარათინსკიმ დოლის შესახებ ახალი დადებულება გამოსცა. ამ დადებულების ძალით ახლა ყოველს წელიწადს დაინიშნება ხოლომე დოლი და მოხდება ხოლომე ცხენების მუხლში გაშინჯვა არამც თუ მარტო ტფილისში, არამედ ბაქოში, თიმირ-ხან-შურაში, სტავროპოლში და მლადიკავკაში. ამ დოლის აზრი, როგორც

წინეთ ვთქვით, ძაცასიის ცხენის ჯინში გაშინჯვა უმჯობესობაა.

წლიწინდელს წელს ცხენების გაშინჯვა მოხდა 10 აპრილს მუშაიდის მახლობლი. მინდორზედ წრე ირგვლივ ევრს ნახევარზედ იყო შემოფარგლული. ჯერ ულაყი ცხენები უნდა გაეკენებინათ და შემდეგ ჰაკი ცხენები. ულაყს ცხენებს წრისთვის ოთხჯერ უნდა შამოებრინათ და ჰაკ-ცხენებს—სამ ნახევარჯერ. რომელი ულაყი ცხენიც ყველაზედ პირველად მივიდოდა დანიშნულს ადგილს, ის ცხენი საჩუქრათ 600 მანეთის ვაზას მიიღებდა, იმის მომტანე—ფულად 300 მანეთსა და მესამე კი 200 მანეთსა. პირველად მისული ჰაკი ცხენი მიიღებდა სამოცის თუმნის საჩუქარსა და მეორედ მისული ფულად ოცს თუმანს. დღე იყო სიცხიანი. იმ ადგილს, სადაც ჰაკ ცხენები უნდა გამოეშვათ, ფიცრული თავშესაფარი იყო გაკეთებული; იმის ქვეშ ადგილები ბილეთით ისყიდებოდა. ამ ადგილის მახლობლი, წრეს შიგნით, იყო მუზიკა, რომელიც შეაკეცვდა მსმენელებსა. მითქმის მთელის წრის გარემო სულ ხალხით იყო შამოსეული. წინ სალდათები იყვნენ გამწკრიბულნი, რომ ხალხი წრესთან ძალიან ახლო არ მიმდგარ იყო და გამოეკენებულს ცხენებისთვის არ დაეშალა. მესამე საათზედ დანიშნულს ადგილიდამ ცხენები გამოაკეცეს. მართი მშენიერად მოყვანილი ლურჯი ცხენი, რომელიც მოტრინადა; იმან ორი წრე ძრიელ კარგათ გააკეთა და არც ეჭვი მქონდა, რომ ის მოიგებდა, მაგრამ მესამე შემოვლაზედ კი სულ ყველაზედ თითქმის უკან დარჩა. ამ შემთხვევამ ძალიან გამაკვირვა, უფრო იმისთვის, რომ ცხენს ძლიერ დაღალვა არ ეტყობოდა. შემდეგ, როგორც გავიგე, ცხენი დაკოჭლებული იყო. სახელად იმას მახლას ერქვა და იყო კნაზ მრეკლე ბრუზინსკისა. პრიზი მოიგო ღაიკიმ, თ. ალექსანდრე აფხაზისვილის ცხენმა. ეს ცხენიც ძალიან ღონიერად მოდიოდა და იყო არაბულ ცხენის ჯინში. მეორეთ ერთი პატარა წითელი ცხენი მივიდა. ის იყო ყაზახის გვარისა, ეკუთვნოდა ასლან-ალას სახელად ღილიბოზი ერქვა. მესამე პრიზი კი ქურთისტანელს ლურჯს ცხენსა ხვდა, იმას ერქვა ძველან და იყო ჰასან-ალისა.

პირველს რიგში ოცი ულაყი ცხენი გამოიქცა. მეორე რიგში კი მარტო ოთხი ჰაკი ცხენი გამოაკეცეს. პირველი პრიზი ხვდა მამას, ძოძიკივის ცხენსა. ეს ჰაკი ცხენი იყო გძელის ტანისა, მოჭირებულის წითელის ფერისა, ქონდა საკვირველი თანასწორი და გძელი ნაოთხალი; ამისთვის თუმც ორჯერ წრის შემობრუნებაში ყოველთვის უკან რჩებოდა, მაგრამ მესამე ჯერ კი ყველაზედ წინ წავიდა. მეორე საჩუქარი მარაღმა პელი-ალის ჰაკი-ცხენმა არაბის ცხენის ჯინშიამ მიიღო.

ულაყ-ცხენებს 10 მინუტის განმავლობაში უნდა გაეკეთებინათ ოთხი წრე და ჰაკებს სამ წრე ნახევარი—12 მინუტის განმავლობაში. ამ დანიშნულს დროზედ არც ერთს არ გადაუცილებია.

ხალხის განათლება ამერიკაში.

ახლანდელს დროს ხალხის განათლებაზედ დიდი ყურადღება მიქცეული არამთუ მეროპაში, არამედ მთელს ქვეყანაზედ. მეროპის მმართველობანი ერთი მეორის მიხედვით გამოაცხადებენ საჭიროებას ძირი-ცვლილებებისა ამ საგანზედ და მოიწვევენ საზოგადოებას, რომ აწინ მოიხმაროს ღონისძიება და დასდოს მსხვერპლი განათლების გავრცელებისათვის ხალხში. ადრევე უთქვამს ანგლიის ფილოსოფოსს ბეკონს, რომ ცოდნა არის ძალა. ანსიტყვის ქვეშაირტებას ახლა ნამდვილათ გრძობს მთელი საზოგადოება. დაბრძანებული უნდა იყოს ის ადამიანი, რომელიც ევრა ხედავს, რომ ხალხის კეთილ-დღეობა იმდენათ

უფრო წარმატებაში შედის, რამდენიც ხალხში მომატებულათ ვრცელდება განათლება. სკონომიურს მდგომარეობაში, რომელიც პირველს პლანზედ უნდა იყოს, განათლების საჭიროება ცხადია, ამისთვის რომ თუ შრომა სწავლაზედ არის დაფუძნებული, მაშინ ის ერთი-ათად აძლევს ნაყოფს, და მომავალს დროს ის სახელმწიფო აღმოაჩენს მომატებულს ძალას, რომლის შრომაც უფრო მეტს ნაყოფს გამოიღებს.

ზარდა ამისა ეჭვი არ არის, რომ რამდენიმე ხანის შემდეგ ხალხი მიიღებს მონაწილეობას ქვეყნის მართვაში და განათლებულს პირებს ესმით, თუ რა საჭიროა განათლება ხალხისა, რომ ის ღირსი შეიქმნეს უფლებისა. არც ეს უნდა დავივიწყოთ, რომ თუ სწავლას კეთილ-დღეობის წყურვილი მთელს ხალხში შეაქვს, მაშინ ამ გვარი მდგომარეობა შემწობას აძლევს ქვეყნის პროგრესს ანუ მოძრაობას. მანათლება ზნეობას ამწვიდებს და მოთმინებას ასწავლის. თუ ერთს მხარზედ ექნება განათლება, სიმდიდრე და თავის-მოყვარეობა, მეორეზედ—უმეცრობა და სიღარიბე, მაშინ საზოგადოების ბოლო, უქვევლია, სამწუხარო და საცნებელი უნდა იყოს. აქედამ სჩანს, რომ საზოგადო ხალხის განათლება პირველი მოვალეობა უნდა იყოს სახელმწიფოსთვის. წარმოვიდგინოთ ის სახელმწიფოები, რომელნიც განათლებით წინა დგანან და უკეთესს მაგალითს გვიჩვენებენ ამ საქმეში.

მთელს ქვეყანაზედ მხოლოდ ოთხი სახელმწიფოა, სადაც თვითოეულმა იცის კითხვა. ეს სახელმწიფოები არიან: ჩრდილოეთის ბერმანი, ნორვეგია, შვეიცარია და განსაკუთრებით შეერთებული შტატები, სადაც არა თუ ყველა არის წერა-კითხვის მცოდნე, არამედ ამ ცოდნას მოიხმარს კიდევ როგორათაც საკუთარს შრომაში, აგრეთვე საზოგადო განმგობის მონაწილეობაში. სტატისტიკური ციფრები ცხადათ გვიმტკიცებენ შეერთებულს შტატებში ხალხის განათლებას. აქ საბევრად იმდენი ქალაქი იხარჯება, რამდენიც იხარჯება ერთათ შრანციაში და ანგლიაში. აქ თვითოეულს კომლზედ თვითო გაზეთი ანუ ჟურნალი მოდის; რიცხვი გაზეთების ეგზემპლიარებისა, რომელიც ამ ქვეყანაში გამოდის, გასაოცარია. იმათ ასი-ათასობით სთვლიან; ზოგიერთს ჟურნალს ჰყავს 400,000 ხელის-მომწერი.

ამერიკელნი დარწმუნებულნი არიან, რომ პირველ-დაწყებითი სწავლა შეადგენს საფუძველს და გვირგვინს სახელმწიფო წყობისას. აქ შკოლა გახსნილია ყველა უწყებებისთვის და ყველა სარწმუნოებისთვის; ის შეერთებს დიდის რესპუბლიკის თავისუფალს მოქალაქეებს. შკოლა ავიწყებინებს ამაყობას მიღდარს და მალად დადგენილს. შკოლა განაღვიძებს თვითოეულის გულში მამულის სიყვარულს და აქაურს წეს-დების პატივისცემას. მოვიგონოთ, რომ ორი მესამედი ნაწილი შეერთებულის შტატების მცხოვრებლებისა შემდგარია ემიგრანტებისაგან, რომელნიც სხვა და სხვა შთამომავლობისა და სხვა და სხვა სარწმუნოებისანი არიან; მრავალის მხარიდამ, განსაკუთრებით ირლანდიადამ, ყოველ წლივ შემოდიან და სახლდებიან აქ ურიცხვნი დარბინი და უმეცარნი; მაგრამ ამით უფრო გასაოცარია ის ერთობა, რომელიც შეერთებულმა შტატებმა აღმოაჩინა უკანასკნელს ბრძოლაში. ძველირის ერთგულნი შიშობდნენ, რომ ამ ბრძოლას განყოფა არ მოეხდინა. მაგრამ კავშირი არ დაირღვა. მასაკვირველი იყო ის კლიერება, რომელიც ჩრდილოეთმა აღმოიჩინა; ჩრდილოეთმა ფეხზედ დააყენა ორი მილიონი სალდათი და შეკრიბა 20 მილიონარი ფრანკი ფული. ეს არ მოხდებოდა, რომ ჩრდილოეთის შტატებს მტკიცე საფუძველი არა ჰქონდეს, ესე იგი შკოლები, რომელნიც ახვა და სხვა გვარს ამერიკის მცხოვრებლებისას ერთმანეთთან შეაკავშირებენ. შკო-

ლოთ ამერიკა ვერც მიაღწევდა იმ კეთილ-
დღეობამდე, რომელიც იქ არსებობს და ვერც
დაიცვავდა თავის ერთობას.

ხალხის განათლება იყო უსაქიროესი საგა-
ნი უწინაც ამერიკის პირველ-მოშენებთათვის.
1642 წელს დასდევს, რომ თავისუფალი ხა-
ლხი ღირსი არ იქნებოდა თავისუფლებისა, თუ
ბარბაროსული ჩვეულება დარჩებოდა. ესე იგი,
თუ ყმაწვილებს წერა-კითხვას არ ასწავლიანო
და თავიანთი მამულის სჯული არ ეცოდინე-
ბათო. თუმცა საქმე კარგათ იყო დაწყებული,
მაგრამ შემდეგ, როდესაც ანგლიისა და ჩრ-
დილოეთის ამერიკის შორის ბრძოლა ასტყ-
და თავისუფლებას, მაშინ ყურადღება ხალ-
ხის სწავლაზედ შესუსტდა. ახალს შტატების
დაფუძნება, გზებისა და არხების გაყვანა და
საზოგადოათ ის მერკანტილური მიმართუ-
ლება, რომელიც ამერიკელებმა მიიღეს, იყო
მიზეზი, რომ ხალხის სწავლას თავი მიანებეს
და უმეტრება ძალიან მოიფინა ამერიკაში, ემი-
გრანტების დასახლების გამო. მხოლოდ ოც
და ათი წელიწადი იმის შემდეგ, რაც ხალხის
სწავლას შეუდგნენ ხელ-ახლა დიდის მეცადი-
ნეობით და აქ განათლებას მიეცა ის მოძრა-
ობა, რომელსაც მერკანტილური ვერც კი წარმო-
იღებენ. ათი ათასობით გამოიკა ყურნალები
და გაზეთები, დაარსდა მრავალი ასოციაცია. ამ
დიდს საქმეში უკეთესმა პირებმა მიიღეს მო-
ნაწილობა და მოეხმარნენ ხალხის განათლებას.

შესანიშნავი ეს არის, რომ თვით საზოგა-
დობამ წარმართა ეს საქმე და მთავრობას არა
ეთარი შემწეობა არ მიუტია. თუ გვინდა
ცხადათ წარმოვიდგინოთ, როგორ საფუძელი-
ანათ შეუდგნენ ამ საქმეს, საკმაო იქნება
უჩვენოთ მოღვაწეობა და შრომა ბარნარდისა.
იმან როდ-ვილანდის შტატის მინდობით ორ-
ჯელ მოიარა ყველა შტატები, მოილაპარაკა
400 მასწავლებელთან, ეგზამენი დააქვინა
ყველა შკოლების მოწაფეებს, წაიკითხა 500
ლექცია განათლებაზედ, შეადგინა ამ საქმე-
ზედ ყოველს საზოგადოებაში კომიტეტი და
გამოსცა უფასო ჟურნალი; შემდეგ ამ გვარის
დიდის შრომისა, რომელშიაც მონაწილეობა
მიიღო მთელმა ხალხმა, ბარნარდმა წარუდ-
გინა მმართველობას პროექტი, რომელიც და-
მტკიცდა.

ასე დამყარდა საზოგადო განათლება ყვე-
ლა შტატებში. ამ განათლებას ერთი და იგივე
საფუძველი აქვს, ერთი აზრი განაცხადებებს.

შკოლების დაწესება ამერიკაში არის საზოგა-
დობის ვალდებულება, საზოგადოებები დაი-
ყოფებიან საშკოლო ნაწილებათ ანუ მასრე-
ბათ; თვითო მასრაში უნდა იყოს 150-დან 300
პირამდე. სჯულის მოთხოვნით თვითო-
ეულს საზოგადოებას იმდენი შკოლები უნდა
ქონდეს, რომ ყველა ყმაწვილს შეეძლოს
განათლების მიღება. თუ როგორმე მოხდება,
რომ ყმაწვილს შკოლაში არ მიიღებენ, მაშინ
სჯულის ნება-რთვით ყმაწვილის დედა-მამა მო-
სთხოვს საზოგადოებას პასუხის-გებას, თუ რა
მიზეზით აღეკრძალა იმთ შეიღოს სწავლა, და
აგრეთვე მოსთხოვს იმ ზარალის აღდგინებას,
რომელიც იმთ მისცემა შეიღოს გაუნათლე-
ბლობის გამო. ამის გარდა სწავლის საქმეში
სჯულს ხელი აღარ აქვს. აქ თავდება იმისი
ძალა. შკოლების რიცხვი ამერიკაში უანგარი-
შოა. ნიუ-იორკის შტატში 1861 წ. იყო 11,150
შკოლა, ანუ ერთი შკოლა 300 კაცზედ; მას-
საუსეტში-4,605 შკოლა 1,231,066 მცხოვ-
რებზედ; მასა სადამე, 270 კაცზედ ერთი შკო-
ლა. დასავლეთის შტატებში უფრო მომატე-
ბული შკოლებია: მისკონსინში ერთი შკოლა
მოდის 130 კაცზედ.

ამ გვარს მდგომარეობას მერკანტილური სრუ-
ლებით ვერა ვპოვებთ. უჩვენოთ მაგალითი.
შრანციკაში 1865 წ. დაწესებული იყო 38 ათა-
სი შკოლა 37 მილიონის მცხოვრებისათვის.
აქედამ სჩანს, რომ ერთი შკოლა მოდის 1000
მცხოვრებზედ.

შკოლებს ამერიკაში მართვენ და განაგე-
ბენ კომიტეტები, ანუ უკეთ ვსთქვათ, შკო-
ლები არის ამერიკაში კომიტეტების ხელ-მ-
ღენელობის ქვეშ, რომელნიც არიან შემდ-
გარნი ერთის პირიდან სამს პირამდე. ამ პი-
რებს ამოირჩევენ ადგილობრივი მცხოვრებ-
ნი. კომიტეტები არის დაწესებული ყოველს
საშკოლო მასრაში, და არ ექვემდებარებიან
ერთი მერგს; ისინი აძლევენ ანგარიშს სა-
ქვეყნოთ მხოლოდ ხალხს.

ზამგეობა შკოლებისათვის შტატში აქვს
მინდობილი უმთავრესს ზედა-მხედვეს. იმას
ამოირჩევენ შტატი იმ პირებთაგან, რომელნიც
უფრო პატივცემულნი არიან. იმას ეძლევა
ამოდენა ჯამაგირი, რამოდენაც ლუბერნატორს,
და ზოგჯერ მეტიც. იმას აქვს დიდი გავლენა
და ძალა.

ის დაირება შკოლებში, შეკრებს ხოლომე
პიტინგს (პიტინგი არის ხალხის ყრილობა).
გამოსცემს ჟურნალებს და გამოაცხადებს შკო-
ლების ანგარიშს; მაგრამ, ამასთან ეს შკოლე-
ბი ზედა-მხედვეს არ ექვემდებარებიან და თეი-
თოეული იმთაგანი სრულიათ თავისუფალია.

მერკანტილურს უკვირთ, ასე მრავალი შკო-
ლები რა გვართ აოულობენ მცოდნე მასწა-
ვლებლებს. ეს ამიტომ უფრო გასაკვირველია,
რომ ამერიკაში მასწავლებლები ხშირათ იცე-
ლებიან. მერკანტილში ვინცკი მასწავლებლობას
შეუდგება, ის მთელს თავის სიცოცხლეს ამა-
ში ატარებს. ის შესწირავს თავს მარტოკა
ერთს მასწავლებლობას; ძვირად მოხდება, რომ
იმან ეს საქმე დასტავოს და სხვა საქმეში
შევიდეს. ამის გამო მერკანტილში შკოლას წარ-
მატება არ ეძლევა. ამერიკაში ასე არ არის.
ძნელად მოხდება, რომ იქ კაცი მასწავლებ-
ლთ ოთხს ან ხუთს წელიწადზედ მეტი დარ-
ჩეს. შემდეგ ხუთის წლისა ის კარგათ გამო-
ცდილი და სწავლაში დახელოვნებული შე-
უდგება ახალს საქმეს. იმ ამერიკის მოქალა-
ქეების რიცხვი, რომლებიც უწინ მასწავლებ-
ლათ ყოფილან, აუარებელია. თითქმის ყველა
ამერიკის წარჩინებული კაცები რომელსამე
შკოლაში მასწავლებლათ ყოფილან. უკანას-
კნელის ომიანობის დროს ოციოს შტატში
11,000 მასწავლებლამდე ირიცხებოდა. ნახე-
ვარი ნაწილი იმთაგანი გარდა შევიდა. ამ მა-
სწავლებლებიდან ოთხმა დენარლობა მიიღო
და ცხრამ პოლიციანიცა.

მერგე შესანიშნავი განსაკუთრება ამერი-
კულის აღზდისა მდგომარეობს იმაში, რომ
იქ უმეტესი ნაწილი მასწავლებლებისა ქალე-
ბიდან არის შემდგარი და ზოგ შკოლაში კო-
განსაკუთრებით ისინი არიან მასწავლებლათ.
ნიუ-იორკის შტატში 7,583 მასწავლებელ მა-
მა-კაცზედ მოდის 18,915 მასწავლებელი დე-
და-კაცი. შილადელფის შტატში 84 მასწა-
ვლებელ მამა-კაცზედ მოდის 1,112 მასწავლე-
ბელი დედა-კაცი. ამის გამო შკოლა და სა-
ზოგადოება ბევრს მოიგებენ. მართი ამისთვის,
რომ ქალის შრომა უფრო იაფად ფასობს, მი-
ნამ კაცისა. ძალი ერთი მესამედით უფრო ნა-
კლებს ჯამაგირს იღებს კაცზედ და ეს შკო-
ლების სიმრავლესთან დიდს ეკონომიას შე-
ადგენს. მერგე იმისთვის, რომ აღზრდაში ქა-
ლი კაცზედ ნიჭიერია.

თვით ბუნებას მიუტია ქალისათვის აღზრდის
ნიჭი. ამერიკაში ყველანი დარწმუნებულნი
არიან, რომ თუ ქალსა და კაცს თანასწორს
ცოდნა აქვთ, დედა-კაცს მამა-კაცზედ უკეთ
შეუძლიან სწავლება. სწავლებაში ის უფრო
მომთმენია, ჯაფის ამტანი და ყმაწვილების
მოსიყვარულე. ეს არის მიზეზი, რომ ყმაწ-
ვილს შკოლა საბერძნულით არ მიანია, რა-
დგანაც იქ იმას არ ეპყრობიან სასტიკად და
არც დასჯიან ისე, როგორათაც ჩვენში. შკო-
ლას ყმაწვილი ისე ეჩვენება, როგორც თავის
შინაურობას. შმაწვილს სწავლა უყვარს და
დიდის სიამოვნებით შრომობს.

თავის მონაწილეობით ყმაწვილების აღზ-

დაში დედა-კაცებმა მოიპოვეს ამერიკაში დი-
დი და ღრმა პატივისცემა. კაცები არ უყურე-
ბენ ქალებს, როგორც კუდა-მკამლებს და უსარ-
გებლო საზოგადოების წევრებს. კაცები ემორ-
ჩილებიან იმათ და პატივცემენ იმათ ცოდ-
ნას და ხელოვნებას. ძალები იწყობენ მასწა-
ვლებლობას 16 ან 17 წლიდან. ისინი დაპ-
ყოფენ მასწავლებლად 4 ან 5-ს წელს და მე-
რე ან ქმარს შეირთვენ, ან არა და სხვას რა-
სმე საქმეს შეუდგებიან.

ამ სახით ქალი შესდგამს ფესს საზოგადო-
ებაში გასწავლული და შეაქვს თან თავისი
ცოდნა და სწავლა. ამავე სწავლას გამოიყე-
ნებს ის თავის შეილებს აღზდაში. მრავალია
ქალი, რომელნიც მასწავლებლათ ყოფილან.
იმთ ადამიანი ადვილათ შეატყობს. იმათი
აზრი ყოველს საგანზედ უფრო ცხოველია,
რადგანაც ყოველივე საგანი იმათ სხეებზედ
უკეთ ესმით.

მასწავლებლების მოსამზადებლათ ამერი-
კაში არის დაწესებული განსაკუთრებითი შკო-
ლები, რომელთაც ნორმალურს შკოლებს
უწოდებენ და სადაც საფუძელიანად ასწა-
ვიან ბუნების საგნებს. მარდა ამისა იქ ხში-
რია მასწავლებლების კონგრესი ანუ ყრილო-
ბა, სადაც ისინი ეჩვენებენ აზრის ცხადთ გა-
მოხატვას. ამ საგანზედ ყველა შკოლებში
დიდი ყურადღება მიქცეული.

ამირეკაში სიტყვა არის ძალა და ამისთეი-
საც ყველას უნდა შეეძლოს კარგა გამოს-
თქვას თავისი აზრი და კიდევაც დაამტკიცოს
ის. უცხო ქვეყნის კაცი დიდს გაცემაში მო-
დის, როდესაც ხედავს, რომ ყველა ამერიკა-
ნელს აქვს ორატორული ნიჭი და ორატო-
რობა შეუძლიან. მარდა ამისა ამერიკის შკო-
ლებზედ ესეც უნდა შეენიშნოთ, რომ იქ სწა-
ვლობენ მდიდრებიც და ღარიბებიც. ყველა
დაწინაურებულს ამერიკის პირებს ამ შკო-
ლებში მიუღიან განათლება. იქ ასწავლიან
წერა-კითხვისა და ანგარიშის გარდა, გეოგრა-
ფიას ერცელად, გეომეტრიას, რომელიც სხვა
და სხვა ხელობაში იხმარება, ხიმისა, რომელიც
გამოსადგეია მიწის შემუშავებაში და ხელოს-
ნობაში, ასტრონომიას ანუ ვარსკვლავთ-მრი-
ცხელობას, ფისიოლოგიას, კონსტიტუციის
კანონებს და ბოლოს მუზიკას. მაგრამ
ყველაზედ მომეტებული ყურადღება მიქცე-
ული ენის ცოდნაზედ და აზრების ცხადთ
გაზოხატებაზედ. თვითოეულს მოწაფეს მოეთ-
ხოვება, რომ იმას შეეძლოს აზრის ცხადთ
გამოხატვა. ამ განზრახვით იმათ ალაპარაკე-
ბენ სხვა და სხვა საქმეზედ. ბევრჯელ მოწა-
ფეს იმნაირს საგანს მისცემენ, რომელიც შე-
ეხება ახლანდელს ქვეყნის მდგომარეობას.
ამითი მოწაფე შკოლაშივე ემზადება პოლიტი-
კურისა და სამოქალაქო ცხოვრებისათვის.

მსეც შესანიშნავია, რომ შკოლებში ყმა-
წვილებს სარწმუნოების დოქტრინებს სრულე-
ბით ამ ასწავლიან. ამერიკელი დარწმუნებუ-
ლნი არიან რომ, მოწაფეებს აღარ ექნებათო
ჯეროვანი პატივისცემა, თუ ის ამ საგანს
სხვა საგნებთან ერთათ სწავლობს; სარწმუ-
ნობა იმათ ეჩვენებათო სამძიმოთ და თავის
მოსაწყენად. სარწმუნოების საქმეში დიდი
მნიშვნელობა აქვთ ამირეკაში კვირა დღის
შკოლებს, რომელნიც არიან ყოველ ეკლე-
სიასთან. ამ შკოლების მასწავლებლები უმე-
ტესად ერის-კაცი არიან და თვით უპირველე-
სნი ამერიკის პირნი მიიღებენ იმაში მონაწი-
ლეობას. მარისონი პრეზიდენტათ რომ ამოი-
რჩიეს ისევე კვირადღის შკოლის მასწავლებლათ
დარჩა.

ამ შკოლებში დაიარებიან 3 მილიონამდე
ხალხი და აქ იმყოფება 400 ათასი მასწავლე-
ბელი.

სარწმუნოების განათლების სისტემამ (წეს-
მა) ამერიკაში არ გამოიღო ის ნაყოფი, რომ
მელიც მოსალოდნელი იქმნებოდა მერკანტი-

ში, სადაც სარწმუნოებითი განყოფილება
ცხება განათლების საფუძველად. ამერიკე-
როგორც საზოგადოათ ამბობენ-ამერიკე-
ლები არიან დიდათ მორწმუნე ხალხი და ეს
იმითთა მტკიცდება, რომ იმათს ეკლესიე-
ბსა დიდძალი შემოსავალი აქვს, ასე რომ
შეწირული ფული სამღვდლოების სარჩენათ
ადის 130 მილიონ ფრანკამდე. ეს ფული
ერთი სამათ მეტია ფრანციის წლის ბუჯეტ-
ზედ. ჰოველს წელიწადს შენდება აქ თითქ-
მის 1,200 ეკლესია, რომელიც ღირს 40 მი-
ლიონად. ახლა ამას რომ მიუმატოთ კიდევ
40 მილიონი შემოწირული სასულიერო სა-
ქმისთვის, შესდგება 210 მილიონი წელიწად-
ში ანუ კაცზედ შეიდი 7 ფრანკი. ამ მდგო-
მარეობაზედ შორს არის მერკანტილური. ამის გარდა
კიდევ ეს არის შესანიშნავი, რომ ყველა
ამერიკის შკოლები უფასოა. დიდი ხანი არ
არის, რაც აქ მოსწავლეთ ერთმეოდათ მცირე
ფასი, მაგრამ რამდენისამე წლის წინათ, ნუ-
იორკის მიზამდით, ყველა შტატებმა სჯულად
დასდევს, რომ არც ერთს შკოლაში ფასის
მიცემა აღარ იყოს. ეს ჯერ იმით არის კარ-
გი, რომ ფასიანსა და უფასოს შკოლებში,
ანუ ღარიბებისთვის და მდიდრებისთვის
დანიშნულს შკოლებში გარჩევა აღარ არის.
მერგე ამით, რომ ღარიბი და მდიდარი კაცის
შვილები ერთად შეიზრდებიან, იმათ შორის
სიძულილი და შური ამოიკვეთება, ერთის
აზრისა იქმნებიან, ერთ გვართ იმეცადინეო-
ბენ, უფრო და უფრო შეერთებიან და ამითი
რესპუბლიკას მომატებული ძალა მიეცემა.
შმათავრების განათლების ხელმძღვანელი ნუ-
იორკში, სხვათა შორის, ამბობს თავის მოხ-
სენებაში, რომ ამისთანა თავისუფალს მხარე-
ში, როგორც ამერიკა, ყველა ყმაწვილისთვის
ისეა საჭირო განათლება, როგორათაც ჰაერი
და ამისთვისაც განათლების მიღება იმას არა
ოდეს არ უნდა აღეკრძალოსო. მთელი ხალხის
მოვალეობა ეს არისო, რომ ამ დიდათ სასარ-
გებლო და დიდათ ნაყოფიერ საქმეს დაეხმა-
როსო.

(დასაჩინი შემდეგ იქნება).

ს ა ხ ა ზ ი ნ რ ზ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ე მ ი.
(Закавказский Вѣстникъ, 1866 г. № 15.)

1) ქავასიის ოკრუგის არტილერიის სამმართველო გა-
მოაცხადებს, რომ ქავასიის სამხედროს ოკრუგის რჩევამ
არ დაამტკიცა ტორგი, რომელიც მოხდა 10 და 14 მა-
რტს 1866 წ. არტილერიის სიმძიმის გადასატანათ:
1) ლუბოვიკამ როსტოვამდე ღონის მდინარეზედ,
2) შუბანის ოზლასტში, 3) ტერგის და ღალისტის ოზ-
ლასტებში და 4) ქავასიის აქეთს მხარეში. ამისგამო ამ
იჯარის აღებაზედ ხელ-ახლა დანიშნება ტორგი 14-ს და
პერეტორჟკა 18-ს ამ აპრილს.
2) ქავასიის ოკრუგის არტილერიის სამმართველო
გამოაცხადებს, რომ ქავასიის სამხედროს ოკრუგის რჩევამ
არ დაამტკიცა ტორგი, რომელიც მოხდა 17-ს 21-ს მა-
რტს 1866 წ. არტილერიისათვის მასალების და იარა-
ღების მოსამზადებლათ. ამის გამო ამ იჯარის აღება-
ზედ ხელ-ახლა დანიშნება ოკრუგის არტილერიის სამ-
მართველოში ტორგი 16-ს და პერეტორჟკა 20 ამ აპრილს.

(Закавказский Вѣстникъ, № 14.)

1. მისი იმპერატორების შიშლისგამის, ქავასიის
მ. მსტინიის ნება-რთვით დაწესებული კომიტეტი ტრა-
ნსიტის გზების გასაკეთებლათ ქავასიის-აქეთ მხარეში
მოიწვევს მსურველთ, რომ იჯარით აიღონ ყოველივე
სამუშაო მოსესს გზისა ტელიოსიდან მატხილს ხიდამ-
დე (მრევისს გზაზედ). 49 ვერსის და 467 საყენის
სიგაზედ.
გამოანგარიშებით ამ სამუშაოსათვის დადებულია
280,139 მან. 76 1/2 კაპ.
მისაც ამ იჯარის აღება სურს, იმან ამ აპრილის
20-თის უნდა გამოგზავნოს დაბეჭდილი განცხადება,
რომლის პაკეზედ უნდა იყოს დაწერილი: Въ
Главное Управление Намѣстника Кавказска-
го, по Комитету для устройства транзит-
ныхъ дорогъ, объявление на принятіе работъ
по устройству шоссе отъ Тифлиса до Крас-
наго моста.
იჯარის აღების მოსურნეებს შეუძლიანთ გაიწვიონ
ხოლომე ყოველ-დღე დღის 10 საათამ 3-ს საათამ-
დე სადილს უკან პლანები, ჩერტევი, სმეტები და
პრობაები შმათავრების სამმართველოს საზოგადო სა-
ქმების დეპარტამენტში.

ხალის-მოწერა მიიღება:

თელისში „დროების“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიძის ქუჩის და კაზ. სტამბაში; მალაიუნის ბროსკეტზედ, ძ. სულალოვის სახლში. —

თელისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: ВЪ Тлячистѣ. ВЪ контору редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.

რედაქციის კანტორაში მიიღება ყოველ-გვარი განცხადება სხვა და სხვა ენებზედ. შასი განცხადების დაბეჭდვისათვის ჩვეულყოფიერის ასაღებით გაზეთის სტრიქონზედ 8 კპ.

გაზეთი.

კი დაარს- უნდა გა- ი შევიდ- თადღაბი- რასი თუ- რებლობა იმას ახ- და განათ- თვის ვამ- თვის მცი- მდგ თან ადს მაგა- , რომელ- აბიტალით ლოდ ამას ბლოა და კებლობას ა კარგათ ყოველის უკიდებუ- საიყვანენ. საგრძნო- აქმეებში, კის საქმე უწმუნება- ღობა მა- აქმე კარ- ული იქ- არ დაე- ით დაუ- წაყვანი- სი საქმე სი საქმე ულს და მისცა: ლობდნენ; ან არა და არც ერთი და არც მე- ი მზეთ- არე, ისე დაწვებოდნენ სადმე დიდ-ჩრდი- რნი და ლიანს კაკალს ქვეშა გულ-ალმა, დიფერ- ნარდის დნენ ცალს კლავს თვალგზედ, მიეცემოდ- ებულის ნენ რადაცა ტკბილს გამოურკვეველს ფიქრ- თხულის, სა და შემდგომ ან დაეძინებოდათ, ან გადა- „მეფე- ვიდოდნენ ცოლის შერთვის ფიქრზედა; თუ აე არ ზამთარი იქნებოდა, მაშინ გროვდებოდნენ არილის ვისმეს ბოსელში, სადაც იკრიფებოდნენ სო- ა, და. ფლის ახალ-გაზდა ლაზლანდარა ბიჭები და ზბდნენ ეთამაშებოდნენ ან კოჭებსა, ან აყინულა-ბა- ელთაც კინულასა, ან არა და ამბობდნენ სხვა და სხ- ადნენ ვა ცხრა-თავიანი ღვეებისა და მთის ოდენა აგორც გველაშვების არაკებსა. როცა მოშივდებო- კარის დათ პური, მიდიოდნენ კიდევ შინა და ხელ- ოდათ, დახელ რაც კი მოხედებოდათ ხელშია: მაწო- აყენენ ნი იქნებოდა, დო იქნებოდა, ქათამი, მწვადი საქმე- კარაქი, თუ რაც უნდა ყოფილიყო შესკამდ- ჩრიდ- ნენ საჩქაროთ და ისევ უმაღლე გაჭკრებოდ- თხილ- ნენ ახალს მოშივდებამდისინ, და შიმშილი კი ძვირათ არ იტოდნენ: ღღეში რომ ოთხი ხუ- თი ჯერი ექამათ კიდევ ცოტა იყო.

მმართველობის განკარგულება.

შ მაღ ღესი ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა. ხელმწიფე იმპერატორმა მისის იმპერატორების შმაღ- ლესობის ძავეასიის ნამესტნიკის წარდგენით 31- და ძავეასიის კამიტეტის დადებობით, 31- იანვარს უმაღლესად გასცა ბრძანება, რომ ყოველი სოფლის ცხენისათვის, რომელიც გამოიყვა- სარგე- ნება ფორტისა და სასოფლო გზებზედ ძავეა- ილეს. სიის აქეთის მხარეში, იმდენი პრაგონი აიღონ,

იყო ეს ლი იყო, წავიდოდნენ ტყეში სოკოს, ან სა- ჩობილი ტაცურის საძებნელათა ან წყალზედ სათივე- მისცა: ზაოთა და თავის ღღეში კი ვერაფერსა პოუ- იო! მი- ლობდნენ; ან არა და არც ერთი და არც მე- ი მზეთ- არე, ისე დაწვებოდნენ სადმე დიდ-ჩრდი- რნი და ლიანს კაკალს ქვეშა გულ-ალმა, დიფერ- ნარდის დნენ ცალს კლავს თვალგზედ, მიეცემოდ- ებულის ნენ რადაცა ტკბილს გამოურკვეველს ფიქრ- თხულის, სა და შემდგომ ან დაეძინებოდათ, ან გადა- „მეფე- ვიდოდნენ ცოლის შერთვის ფიქრზედა; თუ აე არ ზამთარი იქნებოდა, მაშინ გროვდებოდნენ არილის ვისმეს ბოსელში, სადაც იკრიფებოდნენ სო- ა, და. ფლის ახალ-გაზდა ლაზლანდარა ბიჭები და ზბდნენ ეთამაშებოდნენ ან კოჭებსა, ან აყინულა-ბა- ელთაც კინულასა, ან არა და ამბობდნენ სხვა და სხ- ადნენ ვა ცხრა-თავიანი ღვეებისა და მთის ოდენა აგორც გველაშვების არაკებსა. როცა მოშივდებო- კარის დათ პური, მიდიოდნენ კიდევ შინა და ხელ- ოდათ, დახელ რაც კი მოხედებოდათ ხელშია: მაწო- აყენენ ნი იქნებოდა, დო იქნებოდა, ქათამი, მწვადი საქმე- კარაქი, თუ რაც უნდა ყოფილიყო შესკამდ- ჩრიდ- ნენ საჩქაროთ და ისევ უმაღლე გაჭკრებოდ- თხილ- ნენ ახალს მოშივდებამდისინ, და შიმშილი კი ძვირათ არ იტოდნენ: ღღეში რომ ოთხი ხუ- თი ჯერი ექამათ კიდევ ცოტა იყო.

ტფილისის გუბერნიის თავად-ახნა- ურობამ გუბერნიის მარშლის თანამდ- ბობის აღმასრულებელის ხელით, და ტფილისის ქალაქის მცხოვრებლებმა, ტფილისის ქალაქის თავის თანამდ- ბობის აღმასრულებელის და საქალაქო სამმართველოს წევრების ხელით, მიარ- თვეს მისს იმპერატორების უმაღლე- სობას, კავკასიის ნამესტნიკს ქვემოხსე- ნებული ადრესები, რომლებშიც გამოა- ცხადებენ თავის ერთგულ-ქვეშევრდომო- ბითს გრძობას ხელმწიფე იმპერატო- რის წინაშე იმ შემთხვევისა გამო, რომ მისი უდიდებულესობის ძვირფასი სიცო- ცხლე სასწაულებრივ გადარჩა ავასაკუ- რის ბოროტ-განსრახვისაგან.

ადრესი ტფილისის გუბერნიის თავად- ახნაურობისა.

თქვენო იმპერატორებითი უმაღლე- სობაჲ! ამაჲმა ავასაკურის ბოროტ- განსრახულებისამ ხელმწიფე იმპერატო- რის სიცოცხლესედ დრმად შეამწუნა საქართველოს თავად-ახნაურების გული. მაგრამ რამდენათაც ავასაკის უგუნურმა მოქმედებამ შეგვართო და განგვარისა, იმოდენათაც სასწაულებრივმა გამოსწამ უსაყვარელის სელმწიფის ძვირფასის სიცოცხლისა, ადავსო ჩვენი გული გამო- უთქმელის სინარულით და შეგვანწინა მადლობა უსენაქისადმი, რომელმაც გა- დაარჩინა მის მფარველობის ქვეშ შეო- ფი რუსეთი დიდის უბედურებისაგან.

თქვენო იმპერატორებითი უმაღლე- სობაჲ! უწვით საქართველოს თავდაახნა- ურების გრძობა და იმისი მტკიცე სუ- ლიერი კავშირი დიდს რუსის ხალხთან. როგორათაც ხალხის დიდს მწუხარების და სინარულის დროს, აგრეთვე ამ შემ- თხვევაში იმას არ შეუძლიან არ გამო- უცხადოს სრული მწურვალე თანაგრძობა იმ შემთხვევას, რომელიც ასე ბედნიერად და სასინარულიად გათავდა.

თქვენო იმპერატორებითი უმაღლე- სობაჲ! როგორც ძმაჲ და ნამესტნიკო უსაყვარელის ჩვენის ხელმწიფისა, მი- იღეთ საქართველოს თავად-ახნაურები- სგან მოწიწებითი და გულითადი მო- ლოცვა და ამასთანავე კოსოვთ მის უდიდებულესობას უმაღლესად ახსლოთ ამასთან წარმოდგენილი ჩვენი სასოგა- დო გრძობის განცხადება.

9 აპრილს, 1866 წ.

ადრესი ტფილისის მოქალაქეების სასოგადობისა. თქვენო იმპერატორებითი უმაღლესობაჲ! ამაჲმა ბოროტ-განსრახულებისამ ჩვე- ნის უსაყვარელის სელმწიფის სიცო- ცხლესედ ჩვენ, ტფილისელებს, თავს წარი დაგვცა და განგვარისა. მაგრამ მარჯვენამან უსენაქისადმან თავს ააცილა მიქცეული განსაცდელი მის მიერ მი- რონცხებულზედ, რომლის ძვირფასი დღეი სწორიანი არიან 70 მილიონის ქვეშევრდომის ბედნიერებისა და კეთილ- დღეობისათვის.

ტფილისის მცხოვრებლებმა მოგვან- დო ჩვენ სასიამოვნო მოვალეობა, რომ გამოუცხადოთ თქვენს იმპერატორებითს უმაღლესობას თავისი სინარული ხელ- მწიფე იმპერატორის სიცოცხლის გამო- სწინაზედ ბოროტ-განსრახულებისაგან. თვით ისინი შეიკრიფებიან ეკლესიებში, რომ ყოველის-შემძლებლის საკურთხე- ვლის წინაშე გამოსთქვან მწურვალე ლოცვაში თავიანთი მადლობა განმათა- ვისუფლებელის ხელმწიფის და მთელი ხალხის მამის ძვირფასი სიცოცხლის დაცვისათვის.

ჩვენ ყოვლად უმაღლესად კოსოვთ, თქვენო უმაღლესობაჲ, აცნობოთ ხელ- მწიფე იმპერატორს ჩვენი მარად გული- თადის ერთგულ-ქვეშევრდომობითის გრ- ძობის განცხადება.

6 აპრილს 1866 წელს.

ტფილისში მიღებული ტელეგრაფები. ჰეტეროგრაფი, 11 აპრილს.

შეფი ჯანდარმა და უმაღლესი ნა- ხალხიკი საკუთარის მისის უდიდებუ- ლესობის კანცელარის მესამის კანუო- ფილებისა, კნიაზი დოლოგორუკოვი უმა- ღლესად დათხოვნილ იქმნა ამ თანა- მდებობებისაგან და იმის ადგილზედ ბალტიის ზღვის ჰერის გუბერნიების დენერალ-გუბერნატორი, გრაფი შუვა- ლოვი დაინიშნა.

რადგანაც ხელმწიფის მოკვლის გან- სრახულებასედ დაწესებულს გამოძიებას დიდი მნიშვნელობა ექვს, და რადგანაც ძლიერ საჭიროა დამნაშავეის თანამოსი- არების აღმოჩენა, ამისთვის ჰრედსედა- ტლათ იმ კამისიისა, რომელსაც ეს გამოძიება ექვს მინდობილი, დაინიშნა გრაფი მისეილ ნიკოლაოვის ძე მურა- ვიევი. გრაფის მურავიევის დანიშვნა ჰე- ტეროგრაფი კეთილსინამოვნოთ მიიღეს. დამნაშავეისა, თუ ვინ არის და ან სი- დამ არის, აქამდის ნამდვილათ არა იცინა რა.

ედ სულით დაეის ატენსა. შარემუზ და იმის-ნათ. აბესალომ და მთერი, ღმერთმან შეგვყა-სურის ქამის დრო მოუვიდოდათ: თუ ზაფხუ-